

COVID-19 PANDEMIC: THE USE OF E-LEARNING DURING MOVEMENT CONTROL ORDER (MCO) AMONG STUDENTS IN UNIVERSITI SELANGOR

Pandemik Covid-19: Penggunaan e-Pembelajaran Semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) Dalam Kalangan Pelajar Universiti Selangor

Nur Hakimah Japalding @ Rais
Universiti Selangor
nxrhakimah@gmail.com

Hafizah Kusnek
Universiti Selangor
hafizah@unisel.edu.my

Abstract

Online learning or e-learning is alternative learning that is implemented interactively and in real time to meet the current educational needs during the Movement Control Order (MCO). This new learning norm is in line with the directive of the Ministry of Higher Education (MOHE) in early 2020. This study is a descriptive study that aims to identify the usage of e-learning among Year 1 students at Universiti Selangor, Bestari Jaya, as well as to identify factors and barriers that influence the effectiveness of the use of e-learning during the Movement Control Order (MCO). A total of 40 first-year students from the Faculty of Education and Social Sciences, Universiti Selangor, were respondents. A set of questionnaires was used as a research instrument and analyzed using Statistical Packages for Social Sciences (SPSS) 12.0 software descriptively. A pilot study was conducted to test the reliability of the instrument and obtained 0.88. Findings show that the usage of e-learning is moderate. Overall, the findings of this study can be utilized by various parties to improve aspects of the use of e-learning among students.

Keywords: e-learning usage, effectiveness, motivation, readiness, barriers

Abstrak

Pembelajaran dalam talian atau e-pembelajaran adalah pembelajaran alternatif yang dilaksanakan secara interaktif dan masa sebenar bagi memenuhi keperluan pendidikan semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Norma baharu pembelajaran ini sejajar dengan arahan Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) pada awal 2020. Kajian ini merupakan kajian deskriptif yang bertujuan untuk mengenalpasti tahap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 di Universiti Selangor, Bestari Jaya, serta mengenal pasti faktor dan halangan yang mempengaruhi keberkesanan penggunaan e-pembelajaran semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Seramai 40 orang pelajar Tahun 1 dari Fakulti Pendidikan dan Sains Sosial, Universiti Selangor menjadi responden dalam kajian ini. Satu set soal selidik telah

digunakan sebagai instrumen kajian dan dianalisis menggunakan perisian Statistical Packages for Social Sciences (SPSS) 12.0 secara deskriptif. Kajian rintis telah dijalankan untuk menguji kebolehpercayaan instrumen dan memperoleh 0.88. Dapatan menunjukkan tahap penggunaan e-pembelajaran adalah sederhana. Secara keseluruhan, dapatan kajian ini boleh dimanfaatkan oleh pelbagai pihak bagi memperbaiki aspek amalan penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar.

Kata kunci: penggunaan e-pembelajaran, keberkesanan, motivasi, kesediaan, halangan

PENGENALAN

Berdasarkan kajian Nanang et al.(2021), penggunaan e-pembelajaran membawa kebaikan dan pendekatan baru kepada pelajar kerana e-pembelajaran dilengkapi dengan pelbagai bahan dan aktiviti yang telah ditambah baik dengan multimedia. E-pembelajaran dikenali sebagai suatu alternatif yang baik dalam menyediakan peluang akan keterlibatan pelajar dengan aktiviti pembelajaran tanpa mengira waktu dan tempat. (Abu Hassan et al., 2021). Dasar E-pembelajaran Negara Institusi Pengajian Tinggi mendefinisikan e-pembelajaran sebagai penggunaan teknologi maklumat dan komunikasi yang memudahcara proses pembelajaran dan pengajaran. (Abu Hassan et al., 2021). E-pembelajaran ini dikenali sebagai pembelajaran berasaskan web, pembelajaran terarah, pembelajaran dalam talian, pengajaran dan pembelajaran yang menggunakan komputer serta pembelajaran yang berasaskan internet (Mokhtar et al., 2021).

Universiti Selangor merupakan salah sebuah institusi pendidikan yang turut terkesan dengan penularan virus Covid-19. Rentetan daripada penularan virus berkenaan telah menyebabkan universiti akur dengan arahan KPT untuk menutup aktiviti pembelajaran bersemuka dan menjalankan PdP secara dalam talian menggunakan platform OWC, e-learning, Google Meet, WhatsApp, Telegram dan sebagainya. Kesemua Institusi Pengajian Tinggi (IPT) termasuk Universiti Selangor telah melakukan pengubahsuaian terhadap komponen pengajaran dan pembelajaran dengan mengeluarkan arahan pengendalian aktiviti akademik secara atas talian dan aktiviti bersemuka adalah tidak dibenarkan ekoran pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) di seluruh negara. Portal pembelajaran OWC telah sedia dibangunkan seawal tahun 2018 lagi untuk tujuan pengajaran dan pembelajaran. Namun ianya menjadi lebih aktif selepas berlakunya pandemik Covid-19. Setiap pensyarah dibekalkan dengan akaun e-pembelajaran bagi membolehkan aktiviti PdP secara dalam talian dilaksanakan menggunakan

platform OWC mulai April 2020. Sebelum ini pembelajaran secara dalam talian merupakan pelengkap kepada pembelajaran secara bersemuka di dalam bilik kuliah. Namun, sekarang ianya menjadi kewajipan kepada semua pensyarah dan pelajar sebagai usaha memutuskan rantaian wabak pandemik Covid-19 dan mengelakkan keciciran dalam pendidikan (Mohamad, 2021).

Penggunaan e-pembelajaran di kalangan pelajar institusi pengajian tinggi membantu pelajar dalam mengakses maklumat berkaitan kursus atau aktiviti-aktiviti pengajaran dan pembelajaran secara maya (Mohd Najib et al., 2017). Dengan adanya e-pembelajaran, kaedah capaian maklumat menjadi lebih mudah, meluas, mesra pelajar, konsisten dan efisien (Anuar et.al., 2015, Hasmuddin & Maat, 2020). E-pembelajaran turut memberikan peluang kepada pelajar menyusun kandungan pembelajaran, kawalan subjek, pemilihan media dan kadar masa pembelajaran demi memenuhi objektif pembelajaran. (Mokhtar et.al., 2021). Secara tidak langsung e-pembelajaran melahirkan pelajar yang dinamik dan fleksibel dalam pembelajaran yang diikuti. Pelajar Tahun 1 di institusi pengajian tinggi secara umumnya tidak mempunyai asas dalam susun atur pembelajaran, kandungan maklumat pengajian, dan penyampaian maklumat yang tepat dan menepati masanya kerana gaya pembelajaran dan pengajaran di institusi pendidikan tinggi berbeza daripada pembelajaran di peringkat menengah. Justeru, penggunaan e-pembelajaran kepada pelajar Tahun 1 merupakan sesuatu yang baru. Sikap takut yang tercetus mampu menjejaskan kesediaan pelajar terhadap pembelajaran menurut Mat Yusof (2013). Sebaliknya kajian Mesman dan Abd Majid, (2021) dan Zuraina et al. (2020) mendapati ketakutan mahasiswa ijazah pertama mempengaruhi kesediaan belajar dan menjadikan mereka lebih cenderung menggunakan medium pembelajaran secara atas talian bagi tujuan pembelajaran.

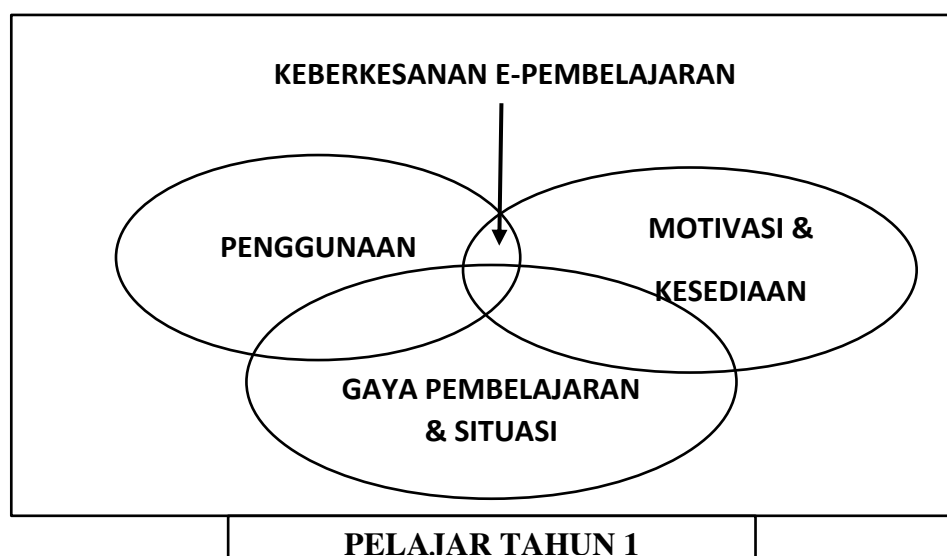
Pandemik dan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) secara tidak langsung memaksa pelajar belajar secara atas talian walaupun kaedah ini masih belum diterima sepenuhnya dalam kalangan pelajar. Menurut Abd Rashid (2013), penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar berada pada tahap minimum walaupun penggunaan e-pembelajaran telah lama diperkenalkan dalam sistem Pendidikan Malaysia. Sebagaimana pelaksanaan e-pembelajaran di Universiti Selangor telah digunakan sejak PPDM memperkenalkan Dasar E-pembelajaran Negara pada tahun 2014 yang bertujuan untuk meningkatkan lagi kualiti pembelajaran dan pengajaran dan ketersediaan pembelajaran secara digital akademik agar selaras dengan dasar e-pembelajaran negara.

Namun, terdapat keadaan di mana pelaksanaan e-pembelajaran ini menyebabkan ia kurang mendapat sambutan daripada pelajar. Antaranya adalah disebabkan oleh bahan dan sistem e-pembelajaran tidak dikemaskini, masalah pemindahan data dan maklumat ke storan komputer. (Kung Shiung, 2013) Selain itu, masalah sambungan dan capaian internet yang lemah serta kurangnya kemahiran dalam penguasaan digital dan teknologi. (Salleh et al., 2021). Justeru, kajian ini dijalankan bagi mengenalpasti penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan, mengenalpasti faktor-faktor dan halangan-halangan yang mempengaruhi keberkesanan penggunaan e-pembelajaran di Universiti Selangor.

Objektif Kajian

1. Menenalpasti tahap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan
2. Menenalpasti faktor-faktor yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran
3. Menenalpasti halangan-halangan yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran

Kerangka Konseptual Kajian



Rajah 1: Kerangka Konseptual Kajian

SOROTAN LITERATUR

Konsep e-pembelajaran

E-pembelajaran menggunakan rangkaian Internet, LAN, WAN dalam menyampaikan interaksi, maklumat pembelajaran malah bahan pembelajaran dan pengajaran. Dengan ini, bahan pengajaran dan pembelajaran mudah diperolehi tanpa memerlukan sebarang perjumpaan fizikal antara pelajar dengan pengajar. Sehubungan dengan itu, e-pembelajaran sememangnya amat fleksibel kerana ianya mengandungi pelbagai sumber-sumber rujukan dan mudah untuk diakses di mana-mana sahaja tanpa mengira waktu mahupun sempadan (Mohd Najib et al., 2017). Aktiviti-aktiviti pengajaran dan pembelajaran dapat dijalankan dalam e-pembelajaran dengan hanya menggunakan teknologi *online* seperti *discussion boards*, *e-mel*, *chat rooms*, *google classroom* dan lain-lain (Sihees & Sani, 2011). Justeru, ianya merupakan suatu medium atau pemudahcara dalam melaksanakan sesi pengajaran dan pembelajaran yang berkesan lebih-lebih lagi sewaktu Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan. Bahan-bahan pengajaran dan pembelajaran mudah untuk diakses dan muat turun, dan pelajar pula mudah melakukan perbincangan dan berkongsi maklumat sesama rakan sebaya tanpa bersemuka (Hassan & Edje, 2011). Oleh itu, penggunaan e-pembelajaran di sepanjang Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan amat memberi peluang yang banyak kepada pelajar menjana idea pemikiran yang lebih kreatif dan kritis (Anuar et al., 2015) dan mengoptimumkan potensi diri mereka belajar secara interaktif. Namun disebalik kesan positif e-pembelajaran, terdapat kajian yang mengatakan e-pembelajaran mengganggu sistem pengajaran dan pembelajaran di institusi pendidikan dan mengundang isu seperti kesediaan guru, capaian internet dan pelajar yang kurang kemahiran mengenai teknologi maklumat (Abd Ghani, 2011). Keadaan yang dihadapi ini akan memberi kesan terhadap tahap motivasi belajar dan mempengaruhi pencapaian akademik mereka secara keseluruhannya (Nanang et al., 2021).

Justeru, e-pembelajaran bukan sekadar medium pembelajaran, akan tetapi ia merupakan suatu galakan terhadap transformasi kepada pendidikan negara. Pelaksanaan e-pembelajaran yang selaras dengan Dasar E-pembelajaran Negara 2.0 adalah bertujuan untuk membawa IPT Malaysia ke tahap yang lebih tinggi dari segi kualiti dan inovasi pengajaran dan pembelajaran agar mampu bersaing di peringkat antarabangsa (Kementerian Pendidikan Tinggi, 2015). Di mana pelaksanaan e-pembelajaran dapat menambah nilai teknik-teknik pembelajaran tradisional (Mat Daud et al., 2012).

Motivasi pelajar terhadap penggunaan e-pembelajaran

Motivasi dilihat sebagai suatu tertib atau langkah-langkah yang tersusun dalam mempengaruhi seseorang melakukan sesuatu tugas (Rezal Othman et al., 2020). Di mana ianya mempunyai pengaruh yang signifikan dengan prestasi pelajar. Justeru, pelajar yang mempunyai motivasi yang tinggi memiliki dorongan yang kuat untuk terus meminati apa yang dipelajari hasil daripada rangsangan (Ishak et al., 2020). Motivasi yang tinggi dapat mengubah sikap dan tingkah laku seseorang untuk melakukan sesuatu dengan baik. (Ibrahim et al., 2021) dan dorongan terhadap tingkah laku seseorang dalam mencapai suatu tujuan. (Budiarti & Haryanto, 2016). Motivasi intrinsik merupakan suatu dorongan yang berkaitan dengan diri sendiri tanpa dipengaruhi oleh pengaruh luar (Othman et al., 2020) yang merupakan dorongan dan kemahuan pelajar ingin belajar dan meneroka sesuatu (Ishak et al., 2020). Sebaliknya motivasi ekstrinsik pula bersifat eksternal iaitu dorongan yang diperolehi hasil daripada pengaruh luar. Keduanya penting dalam membantu pelajar kekal belajar, malah motivasi adalah faktor utama yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran.

Kesediaan pelajar terhadap penggunaan e-pembelajaran

Menurut kajian Sihes dan Sani (2011), kesediaan pelajar terhadap e-pembelajaran merupakan suatu keadaan di mana pelajar perlu berdikari dan memainkan peranan yang aktif dalam sesi pengajaran dan pembelajaran. Ia menunjukkan bahawa kesediaan pelajar bermula dan bergantung sepenuhnya kepada kesediaan individu atau pelajar itu sendiri. Selain itu, kesediaan dalam pembelajaran juga merupakan suatu kerelaan atau keupayaan seseorang pelajar untuk belajar. Justeru, jika pelajar mempunyai aras keupayaan yang tinggi maka pembelajaran itu lebih mudah untuk difahami. Manakala jika pelajar mempunyai aras keupayaan yang rendah, tahap kefahaman yang diperolehi adalah rendah bahkan menyukarkan pelajar untuk menerima segala pembelajaran yang dipelajari.

Dalam kajian ini, kesediaan pelajar diukur daripada aspek kesediaan teknologi dan kemahiran teknologi pelajar dalam menggunakan e-pembelajaran. Menurut Anuar et al. (2015), sistem e-pembelajaran merupakan suatu gaya pembelajaran yang sepenuhnya bergantung kepada penggunaan komputer dan rangkaian internet. Tanpa komputer dan rangkaian internet, kesediaan pelajar berhadapan dengan e-pembelajaran tidak mungkin wujud dan objektif pembelajaran tidak mungkin dapat dicapai. Justeru, kesediaan teknologi dan kemudahan ICT

merupakan suatu keperluan utama jika dikaitkan dengan pembelajaran secara elektronik (Mat Yusof, 2013). Jaminan kejayaan pelaksanaan e-pembelajaran dapat direalisasikan sepenuhnya apabila wujud kemahiran dan kesediaan pelajar dalam menggunakan teknologi.

Halangan-halangan dalam Penggunaan e-pembelajaran

Halangan-halangan dalam kajian ini merujuk kepada rintangan yang dihadapi oleh pelajar sepanjang menggunakan e-pembelajaran. Halangan yang tidak diatasi akan membawa kepada kesan negatif dan menjejaskan proses pembelajaran dan pengajaran (Abu Hassan et al., 2021). Keupayaan pelajar dalam mempelajari sesuatu pelajaran akan menjadi mudah jika mereka memahami gaya pembelajaran sendiri dengan baik. Berdasarkan kajian Esa dan Amir (2020), punca kegagalan mahasiswa adalah disebabkan kurangnya mengenali gaya pembelajaran sendiri yang berkesan. Halangan gaya pembelajaran dalam kajian ini memfokuskan kepada penyesuaian gaya pembelajaran pelajar dan bagaimana keselesaan pelajar belajar menggunakan teknologi atau e-pembelajaran sewaktu Perintah Kawalan Pergerakan (PKP).

Selain memahami gaya belajar, pelajar juga memerlukan sokongan luaran seperti suasana persekitaran yang kondusif dan bebas gangguan. Persekitaran di mana pelajar berada turut menjadi penghalang dan membataskan tingkah laku pembelajaran, sehingga mewujudkan gangguan seperti melakukan kerja rumah, membantu ibu memasak, membersihkan rumah, dan pengurusan masa yang tidak sesuai serta gangguan tempat belajar (Abu Hassan et al., 2021). Situasi persekitaran pelajar juga merupakan faktor yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran semasa pandemik covid-19.

Pendekatan Teori dalam Penggunaan e-pembelajaran

Pendekatan teori konstruktivisme dan kognitif mempunyai hubungan yang signifikan dalam membantu pelajar menghubungkan pengetahuan baru dengan pengetahuan sedia ada (Ahmad Shakir & Adnan, 2020). Pengetahuan dan pengalaman baru semasa menggunakan e-pembelajaran dapat membantu perkembangan pelajar dari aspek kognitif dan kebolehan konstruktivisme pelajar. Selaras dengan kajian Hashim (2017), yang mendapati perkembangan dan pembinaan pengetahuan baru dapat diperkasakan dengan suatu rangkaian komuniti pembelajaran yang lebih besar atau global hasil penggunaan teknologi seperti sistem e-pembelajaran. Teori kognitif merupakan salah satu teori pembelajaran yang mampu

diaplikasikan dan dijadikan panduan dalam rekabentuk kaedah e-pembelajaran (Mohd Daud, 2017). Penggunaan e-pembelajaran dapat ditingkatkan kerana kaedah pengajaran tertumpu kepada perkembangan kognitif seperti membanding bezakan maklumat, kemahiran berfikir, menyelesaikan masalah dan sebagainya. Teori pembelajaran konstruktivisme pula membantu pelajar membina pemahaman dan pengetahuan melalui pengalaman-pengalaman serta ilmu pengetahuan yang sedia ada (Ahmad Shakir & Adnan, 2020). Pendekatan e-pembelajaran memberi peluang kepada pelajar mendalami pelajaran, meneroka sumber rujukan lain sehingga dapat meningkatkan konstruktivisme pelajar sekaligus membantu meningkatkan pemahaman pelajar (Aris & Abdul Halim, 2017) dan seterusnya berupaya membina struktur ayat sendiri hasil daripada pemahaman terhadap pembelajaran. Menurut teori konstruktivisme, konsep-konsep yang dibina pada struktur kognitif seseorang akan berkembang dan berubah apabila ia mendapat pengetahuan atau pengalaman baru khususnya untuk pembelajaran berlandaskan konsep dan fakta (Syed Chear & Mohd Nor, 2020). Oleh itu pendekatan konstruktivisme amat memberi peluang kepada pelajar untuk membina dan menimba ilmu pengetahuan dan pengalaman baru melalui aktiviti secara atas talian (Abd Rasid, 2013).

METODOLOGI

Reka Bentuk Kajian

Kajian ini merupakan kajian kuantitatif yang mengaplikasikan kaji selidik secara atas talian melalui google form dan disebarikan melalui kumpulan-kumpulan pelajar dalam whatsapp berserta pautan kutipan data kepada responden telah dilaksanakan. Maklumbalas yang diterima telah diambil untuk dianalisa bagi mengukur objektif kajian.

Populasi dan Persampelan

Populasi kajian ini terdiri daripada siswazah Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) di Selangor. Kajian ini melibatkan 40 pelajar Tahun 1 Universiti Selangor, Bestari Jaya yang

dipilih secara rawak. Kaedah persampelan mudah (*convenience sampling*) telah digunakan dalam memilih responden untuk menjawab soal selidik kajian. Dalam menganalisis data, perisian *Statistical Package for the Social Science version 10.0* (SPSS) digunakan bagi mendapatkan frekuensi, peratus, min dan sisihan piawai. Nilai *Cronbach Alfa* bagi soal selidik ini berada pada tahap tinggi iaitu 0.883.

Instrumen Kajian

Kajian ini menggunakan borang soal selidik dalam mengumpul data kajian. Borang soal selidik yang diedarkan bertujuan untuk mengkaji tahap penggunaan e-pembelajaran boleh dipengaruhi oleh cara penggunaan e-pembelajaran, faktor-faktor dan halangan-halangan yang dihadapi oleh pelajar. Antara faktor-faktor yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran adalah motivasi dan kesediaan pelajar dalam menggunakan e-pembelajaran. Manakala, halangan yang dapat mempengaruhi tahap penggunaan e-pembelajaran pula melibatkan gaya pembelajaran dan situasi pelajar. Borang soal selidik ini mengandungi empat (4) bahagian dan mempunyai 44 jumlah soalan iaitu:

Jadual 1: Pembahagian dan jumlah soalan

Bahagian	Aspek kajian	Soalan
Bahagian A	Latar belakang responden	4
Bahagian B	Penggunaan e-pembelajaran	10
Bahagian C	Faktor yang mempengaruhi e-pembelajaran:	
	a) Motivasi	10
	b) Kesediaan	10
Bahagian D	Halangan dalam menggunakan e-pembelajaran	10
	a) Gaya pembelajaran	
	b) Situasi	
Jumlah		44

Prosedur Kajian

Kajian ini dimulai dengan kajian literatur untuk menganalisis kajian-kajian lepas yang berkaitan dengan isu yang dibincangkan. Kutipan data telah dijalankan selama dua minggu

secara atas talian. Dapatan kemudiannya dianalisa bagi mengenalpasti kekerapan dan nilai min untuk menilai dapatan yang lebih relevan.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Berikut merupakan dapatan dan analisa kajian bagi menjawab persoalan kajian dengan menganalisis data-data daripada soal selidik yang diedarkan untuk mengenalpasti tahap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar tahun Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP).

Profil Responden

Bahagian ini menjelaskan demografi responden yang terdiri daripada umur, jantina, peringkat pengajian dan semester. Majoriti responden terdiri daripada individu yang berada dalam lingkungan 21-23 tahun iaitu 70% (n=28). 27.5% berumur 18-20 tahun manakala hanya 2.5% pula berumur 24-26 tahun. Sebilangan besar responden merupakan pelajar perempuan iaitu 87.5% dan 12.5% pelajar lelaki. Responden kajian ini terdiri daripada 87.5% pelajar Ijazah Sarjana Muda dan hanya 12.5% pelajar Diploma. Selain itu, sebanyak 87.5% merupakan pelajar semester 1, 2 dan 3 yang telah menjawab soal selidik ini.

Jadual 2: Profil Responden

Profil demografi		Frekuensi	Peratus
Jantina	Lelaki	5	12.5
	Perempuan	35	87.5
Umur	18 -20 tahun	11	27.5
	21- 23 tahun	28	70
	24 – 26 tahun	1	2.5
Peringkat pengajian	Diploma	4	10
	Ijazah	36	90

SK 1: *Apakah tahap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP)*

Dapatan daripada analisis yang telah dijalankan menunjukkan tahap penggunaan e-pembelajaran secara atas talian dalam kalangan pelajar Tahun 1 di Universiti Selangor adalah pada tahap tinggi (Min=4.38, S.P=0.512). Jadual 3 menunjukkan tahap kecenderungan penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 di Universiti Selangor.

Jadual 3: Tahap kecenderungan penggunaan e-pembelajaran secara atas talian

Bilangan Sampel	Skor maksimum	Skor Minimum	Min 100%	Sisihan piawai
40	5	1	4.38	0.51

Dapatan ini jelas menunjukkan bahawa walaupun pihak Universiti Selangor telah menetapkan supaya aktiviti PdP dijalankan secara dalam talian, dan pelajar menggunakan e-pembelajaran adalah masih pada tahap sederhana tinggi. Keadaan ini berkemungkinan berlaku kerana mereka merasakan aktiviti PdP yang dijalankan secara fizikal dalam bilik kuliah adalah lebih berkesan. Dapatan daripada kajian yang telah dijalankan oleh Wongwatkit et al. (2020) menunjukkan bahawa aktiviti PdP yang dijalankan secara dalam talian adalah kurang berkesan berbanding jika ianya dilaksanakan secara bersemuka. Jadual 4 di bawah menunjukkan skor min bagi penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Penggunaan e-pembelajaran ini diukur pada 3 aspek yang berbeza iaitu dari segi kekerapan dan tujuan penggunaan e-pembelajaran.

Jadual 4: Penggunaan e-pembelajaran

Aspek	Item	Min
Masa	Saya menggunakan e-pembelajaran pada setiap hari	4.48
	Saya melayari portal e-pembelajaran lebih 5 kali seminggu	4.30
	Saya melayari portal e-pembelajaran setiap kali kelas dijalankan	4.55
	Saya menggunakan e-pembelajaran untuk memuat turun bahan-bahan rujukan	4.38

Tujuan	Saya menggunakan e-pembelajaran apabila ingin mengetahui silibus pembelajaran mingguan	4.23
	Saya menggunakan e-pembelajaran untuk mengisi kehadiran	4.38
	E-pembelajaran memberikan saya fleksibiliti belajar tanpa mengira masa dan tempat	3.95
	Saya menggunakan e-pembelajaran untuk menghantar tugas-tugas kuliah saya	4.73
	Saya menggunakan e-pembelajaran untuk merujuk pelan perancangan pengajaran semester	4.45
	Semua pensyarah menggunakan e-pembelajaran dalam pengajaran dan pembelajaran	4.40

Berdasarkan Jadual 4 di atas, pengkaji mendapati bahawa tahap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar masih berada pada tahap sederhana tinggi. Di mana kadar kekerapan tertinggi (4.55) pelajar Universiti Selangor melayari e-pembelajaran adalah pada setiap kali kelas dijalankan berbanding melayari portal e-pembelajaran lebih 5 kali seminggu (4.30). Ia menunjukkan bahawa terdapat faktor yang membuatkan pelajar gemar melayari e-pembelajaran pada setiap kali kelas dijalankan sahaja. Di mana terdapat pelajar hanya melayari e-pembelajaran untuk mendapatkan bahan-bahan pelajaran serta untuk mengisi kehadiran kelas semata. Hasil dapatan ini disokong dengan kajian Abdul Rahman dan Ibrahim (1997) yang mendapati bahawa pelajar lebih berminat untuk melayari e-pembelajaran kerana nota dan bahan pelajaran yang disediakan oleh pensyarah melalui e-pembelajaran.

Kajian daripada Nur Amalina, Baharuddin dan Mohd Shafie (2017) turut menyokong dapatan kajian pengkaji bahawa kebanyakan pelajar suka menggunakan e-pembelajaran kerana ia membolehkan mereka memuat turun nota kuliah dengan cepat dan mudah.

SK 2: Faktor-faktor yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP)

Rajah 2 di bawah menunjukkan faktor motivasi yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran. Nilai keseluruhan min dari aspek motivasi intrinsik adalah 3.48 dan 3.67 bagi motivasi ekstrinsik. Min pada aspek ekstrinsik jauh lebih baik berbanding intrinsik. Ini menunjukkan bahawa dorongan luaran jauh lebih mempengaruhi pelajar belajar menggunakan e-pembelajaran semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Dapatan kajian ini disokong dengan kajian Nor Aziah Abdul Aziz dan Mohd Taufik Hj Ahmed (2016) mendapati bahawa pelajar yang mempunyai kemahiran dan pengetahuan asas berkenaan internet dapat meningkatkan lagi motivasi pelajar sewaktu menggunakan e-pembelajaran. Hasil dapatan kajian tersebut membantu pengkaji menyokong bahawa secara majoriti pelajar mempunyai kemahiran dan pengetahuan asas berkenaan teknologi serta mempunyai dorongan dan sokongan daripada keluarga sepanjang e-pembelajaran dilaksanakan. Di mana pernyataan ini disokong dengan kajian Nanang (2021) yang mendapati bahawa keselesaan dan faktor mudah guna e-pembelajaran amat penting dalam menarik minat dan mendorong pelajar untuk belajar melalui e-pembelajaran.

Adapun, dapatan kajian ini juga menunjukkan bahawa minat seseorang turut penting dalam menentukan tahap motivasi pelajar menggunakan e-pembelajaran. Di mana minat dan kecenderungan seseorang terhadap sesuatu dapat meningkatkan motivasi seseorang untuk melakukan sesuatu dengan baik. Dapatan ini disokong oleh kajian Ahmad Johari dan Norbaizura (2011) yang mengatakan bahawa minat pelajar dalam melayari internet banyak mendorong kepada penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar. Pengkaji beranggapan bahawa sama ada motivasi dari segi intrinsik mahupun ekstrinsik, ia amat memainkan peranan yang penting dalam membantu pelajar untuk belajar dengan lebih bersungguh-sungguh. Hal ini kerana, tingkat motivasi belajar bergantung kepada tahap kecenderungan mereka untuk mencapai sesuatu. Kajian Upoyo (2011) mengatakan, semakin tinggi motivasi seseorang semakin besar usaha yang akan dilakukan untuk mencapai hasil yang memuaskan. Justeru, setiap individu memainkan peranan yang penting dalam meningkatkan kualiti kehidupan sama ada seseorang individu itu perlu berusaha belajar untuk mencapai dan menerima perubahan pembelajaran norma baru.



Rajah 2: Motivasi

Seterusnya, Jadual 5 di bawah pula menunjukkan nilai skor min kesediaan belajar pelajar menggunakan e-pembelajaran sewaktu Perintah Kawalan Pergerakan (PKP), di mana kesediaan belajar menjadi salah satu faktor yang mempengaruhi tahap keberkesanan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 Universiti Selangor. Kesediaan belajar diukur pada 3 aspek yang berbeza iaitu dari segi fizikal, pengetahuan ICT dan capaian internet dalam kalangan pelajar.

Jadual 5: Kesediaan belajar

Aspek	Item	Frekuensi (%)					Min
		STS	TS	KP	S	SS	
Fizikal	Saya mempunyai kemahiran ICT yang baik	4 (10%)	3 (7.5%)	9 (22.5%)	12 (30%)	12 (30%)	3.63
	Rangkaian internet di rumah saya untuk melayari e-pembelajaran pada tahap yang baik	-	4 (10%)	8 (20%)	17 (42.5%)	11 (27.5%)	3.88
	Saya mempunyai komputer riba sendiri	1 (2.5%)	1 (2.5%)	1 (2.5%)	12 (30%)	25 (62.5%)	4.48
	Saya berkongsi komputer riba dengan adik-beradik	14 (35%)	14 (35%)	3 (7.5%)	4 (10%)	5 (12.5%)	2.30

Pengetahuan ICT	Pengetahuan saya mengenai ICT pada tahap yang baik	1 (2.5%)	1 (2.5%)	10 (25%)	14 (35%)	14 (35%)	3.98
	Saya mempunyai pengetahuan yang baik terhadap pengendalian sistem e-pembelajaran	1 (2.5%)	3 (7.5%)	7 (17.5%)	16 (40%)	13 (32.5%)	3.93
	Saya mempunyai pendedahan sedia ada mengenai bagaimana pendekatan pembelajaran secara maya berlangsung	-	4 (10%)	7 (17.5%)	14 (35%)	15 (37.5%)	4.00
Capaian internet	Saya sedia menerima kaedah latihan dan pembelajaran secara maya	-	-	8 (20%)	15 (37.5%)	17 (42.5%)	4.23
	Saya melanggan internet dengan menggunakan perbelanjaan sendiri	2 (5%)	10 (25%)	7 (17.5%)	6 (15%)	15 (37.5%)	3.55
	Saya sentiasa berhadapan dengan masalah rangkaian internet semasa ingin menggunakan e-pembelajaran	7 (17.5%)	10 (25%)	7 (17.5%)	6 (15%)	10 (25%)	3.05

Berdasarkan analisis deskriptif di atas, pengkaji mendapati bahawa nilai min bagi item soalan “Saya mempunyai komputer riba sendiri” memperoleh 62.5%. Ini menunjukkan bahawa secara majoritinya pelajar Universiti Selangor mempunyai kemudahan dalam mengakses e-pembelajaran melalui komputer riba sendiri. Dengan ini, ia memudahkan pelajar mengakses segala aktiviti dan tugas pembelajaran secara maya dilakukan dengan baik seperti google form, kahoot, google jamboard dan lain-lain. Dapatan ini disokong dengan kajian Muzafar Mat dan Hasmadi (2019) yang mendapati bahawa fasiliti komputer yang lengkap dapat menarik minat dan meningkatkan semangat pengguna untuk menggunakan komputer dalam apa jua keadaan.

Dari sudut kognitif, sebanyak 3.98 min pelajar mempunyai pengetahuan sedia ada mengenai ICT yang baik serta pada item “Saya mempunyai pengetahuan yang baik terhadap pengendalian sistem e-pembelajaran” pula memperoleh min 3.93. Ini menunjukkan bahawa pelajar yang mempunyai pengetahuan dan kemahiran asas mengenai ICT mempunyai kadar kebarangkalian untuk menguasai dan mahir dalam pengendalian sistem e-pembelajaran adalah tinggi dan baik. Dapatan yang sama diperolehi dalam kajian Ahmad Johari dan Norbaizura (2011) mendapati bahawa pelajar yang mempunyai kemahiran asas berhubung dengan internet mahupun ICT dapat menggunakan e-pembelajaran dengan baik.

Selain itu, sebanyak 42.3 min pelajar bersedia menerima latihan dan pembelajaran secara maya. Dapatan ini selaras dengan kajian yang dijalankan oleh Ismail (2018) mendapati bahawa pelajar kini lebih tertarik dengan kaedah pengajaran yang mempunyai elemen multimedia. Di mana kaedah pengajaran secara atas talian yang menggunakan penggunaan teknologi seperti *smartphone* atau komputer riba dapat meningkatkan lagi motivasi dan minat pelajar untuk belajar. Hal ini kerana ia memudahkan pelajar menghantar tugas tanpa mengira tempat dan masa dengan hanya melayari internet.

Namun, terdapat 27.5% sangat setuju dan 42.5% setuju bahawa mereka mempunyai masalah rangkaian internet untuk melayari e-pembelajaran dengan baik. Pelajar berhadapan dengan masalah rangkaian internet semasa ingin menggunakan e-pembelajaran berada pada tahap yang sederhana. Dapatan ini selaras dengan kajian daripada Ahmad Johari dan Norbaizura (2011) yang menyatakan bahawa masalah dalam melayari pautan (e-pembelajaran) seringkali dihadapi oleh pelajar. Dengan ini ia membuktikan bahawa bilangan pelajar Universiti Selangor yang berhadapan dengan masalah capaian internet berada pada tahap yang tinggi serta permasalahan ini turut menjadi punca utama yang perlu diambil perhatian agar permasalahan ini dapat diatasi.

Hasil daripada dapatan ini, ia jelas menunjukkan bahawa dorongan dan kesediaan dalam penggunaan teknologi dapat mengubah corak belajar pelajar semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan. Hal ini kerana corak pembelajaran dan pengajaran melalui e-pembelajaran semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan merupakan suatu pengalaman baru. Menurut kajian Ibrahim (2021), beliau tidak menafikan bahawa keseronokan

belajar secara atas talian merupakan suatu pengalaman baru dan menjadikan pelajar sukar untuk menerima gaya pembelajaran dan pengajaran norma baru kerana telah biasa dengan kaedah tradisional iaitu bersemuka. Justeru, pelajar hendaklah berdikari dan sentiasa bersedia terhadap segala permasalahan yang bakal dihadapi sepanjang e-pembelajaran dijalankan agar dapat memenuhi tahap penguasaan dan kebolehpayaan yang berkesan dalam melibatkan diri secara terus dalam pembelajaran dan pengajaran walaupun ia dijalankan secara maya atau e-pembelajaran.

SK 3: Halangan-halangan yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP)

Jadual 6 di bawah menganalisis halangan-halangan yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran pelajar Tahun 1 Universiti Selangor semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) dilaksanakan. Dapatan dipecahkan kepada dua aspek iaitu halangan dari sudut gaya pembelajaran dan halangan dari sudut situasi persekitaran yang dihadapi oleh pelajar.

Jadual 6: Halangan-halangan dalam menggunakan e-pembelajaran

Aspek	Item	Frekuensi (%)					Min
		STS	TS	KP	S	SS	
Gaya Pembelajaran	Saya suka pembelajaran secara maya kerana bahan-bahan pembelajaran boleh diakses dengan mudah	-	2 (5%)	10 (25%)	11 (27.5%)	17 (42.5%)	4.08
	Saya suka belajar melalui gambar atau video kerana memudahkan saya untuk mengingat kandungan pembelajaran dengan cepat	1 (2.5%)	4 (10%)	7 (17.5%)	14 (35%)	14 (35%)	3.90
	Suara pensyarah sering terputus-putus semasa sesi	1 (2.5%)	2 (5%)	6 (15%)	21 (52.5%)	10 (25%)	3.93

	pengajaran berlangsung						
	Rakaman suara semasa sesi pembelajaran membantu saya mengulang kaji pelajaran di luar waktu kelas	1 (2.5%)	1 (2.5%)	2 (5%)	16 (40%)	20 (50%)	4.33
	Saya terganggu kerana pergerakan saya terhad di hadapan komputer sahaja	-	3 (7.5%)	11 (27.5%)	10 (25%)	16 (40%)	3.98
	Saya terganggu kerana kurang penglibatan aktiviti luar dalam sesi pembelajaran	-	4 (10%)	7 (17.5%)	9 (22.5%)	20 (50%)	4.13
Persekitaran	Saya menjalankan tugas-tugas lain seperti membantu keluarga selain mengikuti pembelajaran secara maya	-	1 (2.5%)	1 (2.5%)	14 (35%)	24 (60%)	4.53
	Keadaan dan suasana persekitaran tempat tinggal menghalang saya untuk belajar dengan baik	3 (7.5%)	14 (35%)	4 (10%)	11 (27.5%)	8 (20%)	3.18
	Saya menjaga ibu/bapa saya yang sakit selain mengikuti pembelajaran secara maya	7 (17.5%)	12 (30%)	9 (22.5%)	5 (12.5%)	7 (17.5%)	2.83
	Saya melakukan kerja sambilan selain mengikuti pembelajaran secara maya	14 (35%)	16 (40%)	3 (7.5%)	2 (5%)	5 (12.5%)	2.20

Jadual 6 di atas menunjukkan bahawa gaya pembelajaran pelajar semasa menggunakan e-pembelajaran berada pada tahap yang baik, di mana setiap item soalan memperoleh nilai min sekitar 3.90 hingga 4.33 ke atas. Ia membuktikan bahawa terdapat pelajar terganggu dengan norma pembelajaran secara maya disebabkan suara pensyarah sering terputus-putus dan pergerakan pelajar terhad di hadapan komputer sahaja. Namun, terdapat sebilangan pelajar yang sehati dengan gaya pembelajaran secara maya kerana e-pembelajaran membantu pelajar mengakses bahan pelajaran dengan mudah.

Selain itu, halangan situasi atau suasana persekitaran pada item soalan “Saya menjalankan tugas-tugas lain seperti membantu keluarga selain mengikuti pembelajaran secara maya” memperoleh min tertinggi iaitu 4.53. 60% sangat setuju dan 35% setuju bahawa mereka perlu membahagikan masa pembelajaran dengan membantu keluarga dan pada masa yang sama menjalankan komitmen sebagai seorang pelajar dan sebagai seorang anak seperti membantu keluarga mengemas rumah, membantu ibu ayah dan lain-lain. Namun, terdapat 75% sangat tidak bersetuju mengikuti pembelajaran sambil melakukan kerja sambilan. Ini menunjukkan bahawa pelajar fokus dalam pembelajaran dan tidak mensia-siakan masa dengan aktiviti luar.

Hasil analisis dapatan kajian menunjukkan bahawa halangan gaya pembelajaran dan situasi pembelajaran pelajar terhadap penggunaan e-pembelajaran secara atas talian dalam kalangan pelajar Tahun 1 di Universiti Selangor adalah pada tahap sederhana tinggi (Min=3.70, S.P=0.518). Jadual 5 menunjukkan tahap halangan yang dihadapi pelajar terhadap penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 di Universiti Selangor.

Jadual 7: Halangan dalam penggunaan e-pembelajaran semasa PKP

Bilangan Sampel	Skor maksimum	Skor Minimum	Min 100%	Sisihan piawai
40	5	1	3.70	0.51

Sumber: (Rasul et al., 2012)

Dapatan yang dianalisis jelas menunjukkan bahawa terdapat halangan yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP), di mana gaya pembelajaran dan suasana persekitaran individu menjadi faktor halangan penggunaan e-pembelajaran yang berkesan. Namun, pelajar Universiti Selangor beranggapan bahawa pembelajaran secara e-pembelajaran amat membantu mereka kerana sesi pengajaran memudahkan mereka mengakses bahan pelajaran serta dapat mengulang siar rakaman kelas sewaktu di luar kelas.

Menurut kajian Hamzah (2008), setiap pelajar mempunyai sikap dan gaya belajar tersendiri. Di mana terdapat pelajar yang lebih cenderung kepada pelajaran yang berbentuk visual, auditori mahupun kinestetik. Dengan kepelbagaian kemudahan yang disediakan oleh e-pembelajaran membantu dan memudahkan pelajar untuk mengingat pembelajaran dengan cepat kerana ia bersesuaian dengan gaya pembelajaran mereka.

Selain itu, terdapat pelajar Universiti Selangor yang berhadapan dengan masalah persekitaran pembelajaran sewaktu pengajaran dan pembelajaran dilakukan secara e-pembelajaran. Di mana tugas-tugas lain seperti membantu keluarga menjadi halangan kepada mereka untuk kekal fokus terhadap sesi pengajaran dan pembelajaran. Dalam kajian Saud (2001) menyatakan bahawa halangan situasi di mana gangguan kerja di rumah juga menjadi halangan utama pelajar untuk belajar dengan baik. Ini membuktikan bahawa persekitaran pelajar untuk belajar menjadi halangan untuk mereka memberikan komitmen yang penuh kepada sesi pengajaran dan pembelajaran yang dijalankan secara e-pembelajaran. Justeru, setiap pihak perlu memainkan peranan yang penting dan memberikan kerjasama yang baik dalam membantu pelajar untuk kekal fokus kepada pelajaran agar pencapaian akademik mereka juga tidak keciciran.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, dapatan kajian ini membuktikan bahawa keberkesanan penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar Tahun 1 berada pada tahap sederhana. Dua faktor yang mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran iaitu motivasi dan kesediaan belajar. Faktor motivasi luaran lebih mempengaruhi penggunaan e-pembelajaran dalam kalangan pelajar berbanding motivasi dalaman sehingga boleh mempengaruhi keupayaan pelajar dalam

menggunakan e-pembelajaran semasa Perintah Kawalan Pergerakan (PKP). Motivasi pelajar kian pudar dengan kurangnya aktiviti sosial dan interaksi secara langsung sesama rakan sekelas mengakibatkan timbul rasa kurang seronok dan kurang bersemangat untuk belajar. Selain itu, terdapat juga halangan dari diri pelajar seperti gaya belajar yang tidak sesuai secara dalam talian atau suasana persekitaran pembelajaran yang tidak kondusif, yang turut mempengaruhi motivasi pelajar semasa tempoh PKP. Secara keseluruhannya penggunaan e-pembelajaran bergantung kepada faktor luaran dan halangan yang terpaksa ditempuhi pelajar dalam mengikuti PdP secara dalam talian menggunakan e-pembelajaran. Kajian ini juga telah memberikan sumbangan kepada pihak yang berkepentingan kerana mampu melaporkan data yang bersifat empirikal yang boleh digunakan untuk merangka dasar berkaitan penggunaan e-pembelajaran di Universiti Selangor khususnya.

Rujukan

- Abd Ghani, A. (2011). *Penggunaan Sistem E-Pembelajaran Author Dalam Pengajaran dan Pembelajaran Di UTHM*. 1-19.
- Abd Rasid, N. H. (2013). *Halangan Personaliti dalam E-Pembelajaran di Politeknik : Satu Kajian Kes Kualitatif*. 1-112.
- Abu Hassan, S. A., Zainol Abidin, S., & Hassan, Z. (2021). Keberkesanan Pembelajaran Dan Pengajaran Dalam Talian (E- Pembelajaran) Terhadap Pembelajaran Pelajar Di Kolej Komuniti Hulu Langat. *International Journal of Humanities Technology and Civilization (IJHTC)*, 2(10), 1–14.
- Abdul Rahman, M. A., & Ibrahim, E. Y. (1997). *Penggunaan E-pembelajaran dan Hubungannya Dengan Pencapaian Akademik Pelajar Di Fakulti Pendidikan, Universiti Teknologi Malaysia, Skudai, Johor*.
- Ahmad Shakir, N. S., & Adnan, N. H. (2020). Kebolegunaan Massive Open Online Course (MOOC) Sebagai E-Pembelajaran dalam Pengajaran Pengaturcaraan di Sekolah Menengah. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 5(6), 33–41. <https://doi.org/10.47405/mjssh.v5i6.429>
- Anuar, Roslaili, & Wan Zakaria, W. Z. (2015). TPACK dalam Pendidikan Seni Visual : Satu Kajian Mengenai Kesiediaan Pelajar Menggunakan E-Pembelajaran dalam Pembelajaran Pendidikan Seni Visual. *Jurnal Seni Dan Pendidikan Seni*, 3, 8–18.
- Aris, N. S., & Abdul Halim, F. H. (2017). Persepsi Pelajar Terhadap Pembelajaran Teradun (Blended Learning). *Journal on Technical and Vocational Education*, 1(2), 53–63. <http://upikpolimas.edu.my/ojs/index.php/JTVE/article/view/66>
- Budiarti, W. N., & Haryanto, H. (2016). Pengembangan Media Komik Untuk Meningkatkan Motivasi Belajar Dan Keterampilan Membaca Pemahaman Siswa Kelas Iv. *Jurnal Prima Edukasia*, 4(2), 233. <https://doi.org/10.21831/jpe.v4i2.6295>

- Esa, N. S. H., & Amir, R. (2020). Trait Big Five dan Gaya Pembelajaran Grasha-Riechmann Dalam Kalangan Pelajar Pascasiswazah Universiti Awam: Satu Kajian Empirikal. *Jurnal Dunia Pendidikan*, 2(3), 150–157. <http://myjms.mohe.gov.my/index.php/jdpd/article/view/11087>
- Hamzah, I. (2008). Gaya Pembelajaran dan kesannya Terhadap Penglibatan Pelajar tahun Akhir Kursus SPP, SPK dan SPT Fakulti Pendidikan Dalam Persekitaran E-pembelajaran. *Electrical Engineering*, 183. <http://eprints.utm.my/4308/1/KhairulHisyamKamarudinMBD2005TTT.pdf>
- Hasmuddin, N. K., & Maat, S. M. (2020). *Impak Dan Cabaran Pelaksanaan E-Pembelajaran Matematik : Sorotan Literatur Bersistematik (Impacts and Challenges of the Implementation of Mathematical E-Learning : Systematic Literature Review)*. 2(3), 188–201.
- Hassan, J., & Edje, N. (2011). Penggunaan Internet di dalam mempertingkatkan proses pengajaran dan pembelajaran dalam kalangan pensyarah Fakulti Pendidikan , UTM Skudai. *Journal Pendidikan UTM*.
- Hshim, Y. (2017). Penggunaan e-Pembelajaran dalam pengajaran dan pembelajaran yang berkesan. *Konvensyen Kebangsaan Pendidikan Guru (Kkpg) 2012 15-17 Oktober, 2012, Kuantan Pahang*.
- Ibrahim, R., Nasri, N. M., & Ibrahim, R. (2021). *Kesediaan Murid Sekolah Menengah Terhadap Penggunaan Flipped Classroom Dalam Mata Pelajaran Ekonomi (Readiness of Secondary School Students for the Use of Flipped Classroom in Economics Subjects)*. 3(1), 2013–2025.
- Ishak, A. A., Zuraina, A., & Ahmad, T. (2020). *Pembelajaran atas Talian : Tinjauan terhadap Kesiediaan dan Motivasi dalam kalangan pelajar Diploma Logistik dan Pengurusan Rantaian Bekalan , Politeknik Seberang Perai , Pulau Pinang (Online Learning : An overview of Readiness and Motivation among Diplom*. 2(4), 68–82.
- Kung Shiung, T. (2013). Kajian Mengenai Penggunaan E-Pembelajaran (e-learning) Di kalangan Pelajar Jurusan Pendidikan Teknik dan Vokasional Di Institusi Pengajian Tinggi (IPTA) Negeri Johor. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699.
- Kementerian Pendidikan Tinggi. (2015). *Dasar e-Pembelajaran Negara 2.0. Dasar E-Pembelajaran Negara 2.0*, 53.
- Mat Daud, K. A., Azizan, A. T., & Mohd Sanusi, D. (2012). Penerimaan Dan Kebolegunaan Rekabentuk E-Pembelajaran (CIDOS) Sebagai Sistem Pengurusan Pembelajaran Di Politeknik Malaysia Khairul Azhar Mat Daud, Ahamad Tarmizi Azizan, Mohd Sanusi Deraman. *Faculty Technology Creative and Heritage, Universiti Malaysia Kelantan, Malaysia E-Mail*, 1–12.
- Mat Yusof, M. (2013). Tahap Kesiediaan Pelajar Diploma Dalam Mengimplimentasikan Kaedah E-pembelajaran Di Politeknik Malaysia. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699.
- Mesman, N. S., & Abd Majid, Z. (2021). Kajian kesiediaan pelajar mengikuti pembelajaran dalam talian semasa perintah kawalan pergerakan (PKP) membendung Covid-19 Fasa 2. *International Journal of Education and Pedagogy*, 3(1), 195–202.
- Mohamad, N. M. (2021). Cabaran pedagogi norma baharu di kolej universiti islam perlis (kuips) ketika pandemik wabak koronavirus covid-19. *Jurnal Pengajian Islam*, 14, 243–254. <https://oarep.usim.edu.my/jspui/handle/123456789/6847>
- Mohd Daud, J. (2017). Kesan Integrasi Model Salmon Dan Teori Konstruktivisme Lima Fasa Needham Terhadap Pencapaian Dan Sikap Pelajar Dalam E-Pembelajaran Sains Komputer Memperoleh Ijazah Doktor Falsafah Fakulti Seni , Komputeran Dan Industri Kreatif. *Fakulti Seni, Komputeran Dan Industri Kreatif*, 322.

- Mohd Najib, H., Abu Bakar, N. R., & Othman, N. (2017). E-pembelajaran dalam kalangan pelajar di sebuah institusi pengajian tinggi selangor. *Attarbawiy: Malaysian Online Journal of Education Revised*, 1(1), 74–82.
- Mohd Najib, H., Abu Bakar, N. R., & Othman Norziah. (2017). E-pembelajaran dalam kalangan pelajar di sebuah institusi pengajian tinggi selangor. *Attarbawiy: Malaysian Online Journal of Education Revised*, 1(1), 74–82.
- Mokhtar, S., Abdul Hamid, B., & Nik Nazli, N. N. N. (2021). Kesiediaan Penggunaan E-Pembelajaran Di Kalangan Pelajar Universiti Tenaga Nasional: Satu Tinjauan. *Jurnal Dunia Pendidikan*, 3(1), 161–172.
- Nanang, J., Rahman, S., & Surat, S. (2021). *Motivasi Menggunakan E Pembelajaran dan Pencapaian Sejarah dalam Kalangan Pelajar Tingkatan 4 (Motivation using E Learning and Achievement of History Subject among Form 4 Students)*. 3(1), 454–464.
- Othman, M. I. R., Ahmad, N., & Kamaruddin, N. K. (2020). Hubungan antara Motivasi Intrinsik dan Ekstrinsik Dengan Pencapaian Akademik Pelajar UTHM. www.researchgate.net.
- Rasul, M. S., Amnah, R., Rauf, A., Sulong, B., & Mansor, A. N. (2012). Kepentingan Kemahiran Kebolehdapatan Kerja Kepada Bidang Teknikal. *Jurnal Teknologi*, 59(1963), 93–101. <http://www.sainshumanika.utm.my/index.php/sainshumanika/article/viewFile/189/188>
- Salleh, M., Jamaludin, M. F., Syaheeda, N., & Safie, M. (2021). Tinjauan Keberkesanan Pembelajaran Secara dalam Talian Ketika Pandemik Covid-19 : Perspektif Pelajar Sains Kejuruteraan Politeknik Ibrahim Sultan (An Overview of the Effectiveness of Online Learning During the Covid-19 Pandemic : The Perspective of Engin. *Jurnal Dunia Pendidikan*, 3(1), 374–384.
- Saud, M. S., Abdul Rahman, M. A., & Ting, K. S. (2001). Kajian Mengenai Penggunaan E-Pembelajaran (E-Learning) Di Kalangan Pelajar Jurusan Pendidikan Teknikal Dan Vokasional Di Institusi Pengajian Tinggi (IPTA) Negeri Johor. *Educational Technology*, 2000, 1123–1128.
- Siheh, A. J., & Sani, N. (2011). Pelaksanaan E-Pembelajaran Di Kalangan Pelajar Fakulti Pendidikan Dan Fakulti Kejuruteraan Mekanikal Universiti. *Journal of Technical, Vocational & Engineering Educational Volume*, 3(September), 33–51.
- Shamsudin, N. A., Aris, B., & Rosli, M. S. (2017). Faktor Penggunaan e-Pembelajaran di Kalangan Pelajar Sarjana Teknologi Pendidikan Universiti Teknologi Malaysia Nur. *Sains Humanika*, 2007(2006), 6.
- Syed Chear, S. L., & Mohd Nor, M. Y. (2020). *Intervensi Pembelajaran di Portal e-Pembelajaran Melalui Aplikasi Whatsapp dan Telegram Berdasarkan Model Lima Fasa Needham Learning Intervention in e-Learning Portal Through WhatsApp and Telegram Based on Needham Five Phase Model*. 9, 11–27.
- Upoyo, A., & Sumarwati, M. (2011). Analisis faktor- Faktor Yang Mempengaruhi Motivasi Mahasiswa Profesi Ners Jurusan Keperawatan Unsoed Purwokerto. *Soedirman Journal of Nursing*, 6(2), 81–87.
- Zuraina, A., Ahmad, M., Ishak, A. A., & Rosli, R. M. (2020). *Medium Pembelajaran Sokongan : Kesiediaan Pelajar Diploma Pengurusan Logistik dan Rangkaian Bekalan terhadap Penggunaan Aplikasi iHUB (Supportive Learning Medium : Readiness of Diploma in Logistics Management and Supply Chain Students for using iHUB Appli*. 2(4), 54–67.